

WYKREŚLENIE SPÓŁKI PRAWA HANDLOWEGO Z KRAJOWEGO REJESTRU SĄDOWEGO A ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA NIESPŁACONE ZOBOWIĄZANIA

1. Wprowadzenie

Ustawą z dnia 28 listopada 2014 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw¹ wprowadzono zapis umożliwiający sądowi rejestrowemu wszczęcie z urzędu postępowania w przedmiocie wykreślenia wpisanego do Krajowego Rejestru Sądowego podmiotu bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego. Wskazany powyżej sposób likwidacji odnosi się do wszystkich podmiotów podlegających wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego, aczkolwiek największe znaczenie ma w odniesieniu do spółek prawa handlowego. Jest to istotne *novum* w prawie polskim, znane dotychczas w takich państwach europejskich, jak np. Niemcy, Austria czy Wielka Brytania². Wprowadzony tym aktem prawnym sposób zakończenia bytu prawnego stanowi wyjątek od zasady, zgodnie z którą rozwiązanie spółki inicjuje podjęcie przez właściwy organ tudzież wspólników stosownej uchwały lub przeprowadzenie przez sąd postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku upadłego. W razie podjęcia przez wspólników uchwały o rozwiązaniu spółki prawa handlowego wykreślenie podmiotu z Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego następuje po przeprowadzeniu postępowania likwidacyjnego, chyba że zgodnie z ustawą z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych³, wspólnicy mogli w umowie spółki zastrzec inny sposób zakończenia jej działalności. W sytuacji zaś wszczęcia postępowania upadłościowego, sąd rejestrowy wykreśla podmiot z Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego po złożeniu przez syndyka wniosku w tym zakresie. Wprowadzenie do polskiego systemu prawa modelu rozwiązania spółki bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, wymaga zatem omówienia zasad odpowiedzialności za zobowiązania podmiotu wykreślonego z Krajowego Rejestru Sądowego, jak również porównania sytuacji prawnej wierzycieli spółki wykreślonej z Krajowego Rejestru Sądowego na podstawie art. 25a u.k.r.s. z sytuacją prawną innych wierzycieli, tj. wierzycieli podmiotu wykreślonego z Krajowego Rejestru Sądowego po przeprowadzeniu likwidacji.

* Autorka jest studentką drugiego roku administracji, studia drugiego stopnia, absolwentką prawa Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz aplikantką radcowską drugiego roku w OIRP w Krakowie.

¹ Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym i innych ustaw (Dz.U. Nr 1924), dalej: u.k.r.s.

² Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym i innych ustaw, nr druku: 2816, s. 23, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?documentId=9B93E-5ADF7E39E0DC1257D70003944D1>, dostęp: 30.08.2015.

³ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., Nr 1030 ze zm.) – dalej: k.s.h.

W pierwszej części artykułu przedstawiono zasady wykreślenia z Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego podmiotów nieaktywnych oraz zasady odpowiedzialności Skarbu Państwa jako sukcesora wykreślonej spółki handlowej. W drugiej części artykułu przedstawiono skutki wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Sądowego po zakończeniu postępowania likwidacyjnego oraz przedstawiono sposoby dochodzenia przez wierzycieli od współników spółek osobowych oraz członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością niespłaconych zobowiązań wykreślonej spółki handlowej. W trzeciej, ostatniej części artykułu, dokonano porównania wachlarza uprawnień wierzycieli spółek wykreślonych na podstawie art. 25a i n. u.k.r.s. z uprawnieniami wierzycieli podmiotów, które przeprowadziły uprzednio postępowanie likwidacyjne.

2. Wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego tzw. spółek martwych a odpowiedzialność za ich zobowiązania

Głównym celem omawianej nowelizacji u.k.r.s. było zapewnienie pewności obrotu gospodarczego i wiarygodności danych zamieszczonych w Krajowym Rejestrze Sądowym poprzez możliwość przyznania sądom rejestrowym kompetencji do wykreślenia z Krajowego Rejestru Sądowego, bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, tzw. „podmiotów martwych”. Przed wejściem w życie nowelizacji, tj. przed dniem 1 stycznia 2015 r., sąd rejestrowy, na podstawie art. 25 u.k.r.s., z ważnych powodów władny był jedynie orzec o rozwiązaniu spółki, a następnie ustanowić dla niej likwidatora. W konsekwencji w Krajowym Rejestrze Sądowym wpisanych było bardzo wiele podmiotów nieaktywnych gospodarczo, które również nie wykonywały nałożonych na nie obowiązków sprawozdawczych, tj. np. złożenia sprawozdania finansowego. Wprowadzenie zapisu umożliwiającego wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego podmiotu bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, spowodowało, iż koniecznym stało się uregulowanie zasad dziedziczenia majątku wykreślonego podmiotu oraz zasad odpowiedzialności za jego zobowiązania. Aby omówić wskazane powyżej zagadnienia, należy jednak uprzednio przedstawić przesłanki, których zaistnienie umożliwia sądom rejestrowym skorzystanie z tej procedury.

2.1. Przesłanki wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Sądowego, na podstawie art. 25a u.k.r.s. a źródła danych sądów rejestrowych

Przesłanki umożliwiające sądom rejestrowym wykreślenie spółki handlowej z Krajowego Rejestru Sądowego, bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, zostały uregulowane w art. 25a u.k.r.s. Zgodnie z ww. normą prawną, przesłanki warunkujące wszczęcie stosownego postępowania można podzielić na dwie grupy, tj. przesłanki związane z odmową wszczęcia lub umorzeniem postępowania upadłościowego oraz przesłanki związane z niewykonywaniem przez dany podmiot obowiązków sprawozdawczych. Do pierwszej grupy zaliczamy wydanie przez sąd upadłościowy postanowienia o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości lub umorzeniu postępowania upadłościowego, w razie uznania, że zgromadzony w sprawie materiał daje podstawę do rozwiązania podmiotu bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego tudzież, że majątek spółki nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania (art. 25a ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo

upadłościowe i naprawcze)⁴. Z kolei do przesłanek związanych z niewykonaniem przez dany podmiot obowiązków sprawozdawczych zaliczamy:

- wydanie przez sąd rejestrowy postanowienia o odstąpieniu od postępowania przymuszającego lub jego umorzeniu,
- nie przedłożenie na wezwanie sądu rocznych sprawozdań finansowych za 2 kolejne lata obrotowe,
- nie wykonanie innych obowiązków, o których mowa w art. 24 ust. 1 u.k.r.s. pomimo dwukrotnego wezwania sądu rejestrowego (art. 25a ust. 1 pkt 3–5 p.u.n.).

Pomimo zaistnienia wskazanych powyżej przesłanek, jakkolwiek aktywność gospodarcza podmiotu, jak i posiadanie przez niego zbywalnego majątku, powinno wykluczać wydanie postanowienia w przedmiocie wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Sądowego (art. 25a § 2 w zw. z art. 25d § 1 u.k.r.s.).

Zgodnie z treścią art. 25c u.k.r.s., w celu ustalenia czy dany podmiot posiada zbywalny majątek, tudzież prowadzi działalność gospodarczą, sąd rejestrowy jest uprawniony do zwrócenia się o udzielenie stosownych informacji do organów podatkowych, skorzystania z rejestrów publicznych, tj. Centralnej Ewidencji Pojazdów, Centralnej Informacji Ksiąg Wieczystych, Centralnej Informacji Rejestru Zastawów, tudzież wyszukiwania ksiąg wieczystych w centralnej bazie danych ksiąg wieczystych działającej na podst. art. 36⁴ ust. 8 i nast. ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece⁵. Dodatkową informację mogą stanowić akta upadłościowe udostępnione sądowi rejestrowemu przez sąd upadłościowy. Kwestia przekazywania ww. danych pomiędzy sądami nie została jednak odrębnie uregulowana ani w u.k.r.s., ani w p.u.n. Skorzystanie z kolei z danych sądu upadłościowego będzie w praktyce możliwe jedynie w dwóch przypadkach, tj. kiedy sąd upadłościowy oddalając wniosek o ogłoszenie upadłości lub umarzając postępowanie upadłościowe, stwierdził, że zgromadzony w sprawie materiał daje podstawę do rozwiązania podmiotu bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego, tudzież oddalił wniosek o ogłoszenie upadłości lub umorzył postępowanie upadłościowe z tego powodu, że majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania. Pomocne mogą być również informacje uzyskane od Urzędów Skarbowych i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Należy jednak zwrócić uwagę, iż informacje te, co do zasady, opierać się będą wyłącznie na zeznaniach złożonych przez osoby reprezentujące daną spółkę i mogą być nieaktualne. W kontekście wskazanych powyżej uwag należy również zauważyć, iż przy ocenie wskazanych powyżej okoliczności mogą pojawić się wątpliwości związane z interpretacją terminu „prowadzenia działalności gospodarczej”, jak i terminu „zbywalnego majątku”. W polskim ustawodawstwie prawnym, pomimo zdefiniowania terminu „działalności gospodarczej” w wielu aktach prawnych, zawarte w nich legalne definicje nie są tożsame⁶. Na podstawie

⁴ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jednolity Dz.U. z 2012 r., poz. 1112 ze zm.) – dalej: p.u.n.

⁵ Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r., Nr 707 ze zm.).

⁶ Definicję „działalności gospodarczej” zawierają m.in. następujące ustawy, tj.: ustawa o swobodzie działalności gospodarczej z dnia 2 lipca 2004 r. (Dz.U. z 2013 r., Nr 672 ze zm.) – dalej: u.s.d.g., ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja Podatkowa (Dz.U. z 2012 r., Nr 749 ze zm.) – dalej: o.p., ustawa z dnia

definicji legalnej zawartej w u.s.d.g., zgodnie z którą działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły, może dojść do pokrzywdzenia wierzyciela. W kontekście jego ochrony definicja ta powinna być jak najszersza, aby tym samym rzeczywiście ustalić, czy dany podmiot prowadzi działalność gospodarczą. Niewątpliwie jednak sąd rejestrowy może nie być w posiadaniu potrzebnych ku temu informacji. Co więcej, w posiadaniu takich informacji może nie być również sam wierzyciel. Na uwagę zasługuje także definicja terminu „zbywalny majątek”. Jak trafnie wskazuje T. Szczurowski „zachodzi bowiem pytanie, czy sąd rejestrowy powinien rozwiązać spółkę, czy raczej umorzyć postępowanie w przypadku, gdy ustali, że przedsiębiorca np. ma nieruchomości, ale jej próby egzekucyjnego zbycia zakończyły się niepowodzeniem”⁷. Wydaje się, iż wskazane powyżej problemy interpretacyjne będą musiały indywidualnie, w zależności od okoliczności sprawy, rozwiązywać sądy rejestrowe.

2.2. Nabycie mienia spółki wykreślonej z Krajowego Rejestru Sądowego przez Skarb Państwa

Zgodnie z art. 25d u.k.r.s., z chwilą wykreślenia podmiotu z Krajowego Rejestru Sądowego Skarb Państwa nabywa nieodpłatnie z mocy prawa mienie pozostałe po wykreślonym

11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2011 r., Nr 177, poz. 1054 ze zm.) – dalej: u.p.t.u., ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych z dnia 26 lipca 1991 r. (Dz.U. z 2012 r., Nr 361 ze zm.) – dalej: u.p.d.o.f. Poniżej podano definicje wskazane w trzech pierwszych aktach prawnych. Najbardziej rozpowszechnioną definicję zawiera art. 2 u.s.d.g.: „działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”. Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 2 lutego 2009 r., V KK 330/08 (Legalis nr 210139), definicja wskazana w wyżej wymienionej ustawie „powinna być (...) traktowana jako powszechnie obowiązujące rozumienie tego pojęcia w polskim systemie prawnym”. Definicje zawarte w ustawach podatkowych są co do zasady szersze. Zgodnie z art. 9 pkt 3 o.p. przez działalność gospodarczą „rozumie się (...) każdą działalność zarobkową w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, w tym wykonywanie wolnego zawodu, a także każdą inną działalność zarobkową wykonywaną we własnym imieniu i na własny lub cudzy rachunek, nawet gdy inne ustawy nie zaliczają tej działalności do działalności gospodarczej lub osoby wykonującej taką działalność – do przedsiębiorców”. Najszerszą zaś definicję działalności gospodarczej wskazuje u.p.t.u., zgodnie z którą za działalność gospodarczą uznaje się „wszelką działalność producentów, handlowców lub usługodawców, w tym podmiotów pozyskujących zasoby naturalne oraz rolników, a także działalność osób wykonujących wolne zawody”. Działalność gospodarcza obejmuje w szczególności czynności polegające na wykorzystywaniu towarów lub wartości niematerialnych i prawnych w sposób ciągły dla celów zarobkowych. Za samodzielną działalność gospodarczą nie uznaje się czynności: z tytułu których przychody zostały wymienione w art. 12 ust. 1–6 u.p.d.o.f. oraz z tytułu których przychody zostały wymienione w art. 13 pkt 2–9 u.p.d.o.f., jeżeli z tytułu wykonania tych czynności osoby te są związane ze zlecającym wykonanie tych czynności prawnymi więzami, tworzącymi stosunek prawny pomiędzy zlecającym wykonanie czynności i wykonującym zlecane czynności, co do warunków wykonywania tych czynności, wynagrodzenia i odpowiedzialności zlecającego wykonanie tych czynności wobec osób trzecich.

⁷ T. Szczurowski, *Nowe kompetencje i obowiązki sądu rejestrowego*, MoP 2015, nr 5, s. 238.

podmiocie, bez względu na przyczynę wykreślenia. Literalne brzmienie przepisu, jak i treść uzasadnienia projektu ustawy wskazuje, iż na Skarb Państwa przechodzi majątek nie tylko podmiotu wykreślonego na podstawie art. 25a u.k.r.s., ale i np. majątek, który nie został podzielony przez współników spółki po zakończeniu likwidacji. Przed wejściem w życie nowelizacji, w analizowanej materii zarysowały się dwa odmienne stanowiska. Pierwsze z nich, wyrażone jeszcze na gruncie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy⁸ zakłada, iż brak postanowień regulujących przejście majątku po zlikwidowanej spółce bezpośrednio na współników nie pozwala na przyjęcie, iż majątek ten w konsekwencji nie należy do nikogo, „skoro zasadniczo majątek spółki przypada po likwidacji byłym współnikom (art. 275 k.h.) i skoro oni tych uprawnień przez wykreślenie spółki nie mogli utracić (...)”⁹. Drugie odmienne stanowisko wyrażono w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2007 r.¹⁰ W uchwale tej Sąd Najwyższy przyjął, że w razie wykreślenia z Krajowego Rejestru Sądowego spółki, która posiada majątek nieobjęty uprzednio przeprowadzoną likwidacją, dopuszczalne jest ustanowienie likwidatora w celu jej dokończenia. Tym samym Sąd Najwyższy słusznie stwierdził, iż jego poprzednie stanowisko „nie ma oparcia w ustawie, gdyż zarówno kodeks handlowy, jak i kodeks spółek handlowych nie przewidują przejścia *ex lege* w takiej sytuacji wprost majątku spółki na rzecz jej współników. Tym bardziej nie jest tu możliwe przejście pochodne”¹¹. Trafnym jest również argument sądu, iż uregulowanie omawianej kwestii poprzez przyznanie prawa własności współnikom zlikwidowanej spółki mogłoby prowadzić do nadużyć przez zatajanie majątku. Stanowisko to zasługuje na poparcie również w kontekście sposobu podziału masy likwidacyjnej, gdzie najpierw z majątku spółki spłaca się zobowiązania, a pomiędzy współników dzielona jest wyłącznie nadwyżka (np. art. 82 i art. 286 k.s.h.). Niemniej jednak, art. 25e u.k.r.s. jednoznacznie unicestwia przedstawiony powyżej problem sukcesji praw majątkowych po wykreślonej spółce.

2.3. Odpowiedzialność Skarbu Państwa za zobowiązania wykreślonego podmiotu

Zgodnie z art. 25e § 2 u.k.r.s. Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za zobowiązania wykreślonego z Krajowego Rejestru Sądowego podmiotu z nabytego mienia. Jest to tzw. odpowiedzialność *cum viribus patrimonii*. „Odpowiedzialność Skarbu Państwa jako następcy podmiotu, który utracił byt prawny, będzie zatem ukształtowana identycznie jak odpowiedzialność spadkobiercy za długi spadkowe przed przyjęciem spadku (art. 1030 k.c.)”¹². Wierzyciel, którego dłużnik został wykreślony z Krajowego Rejestru Sądowego, jest uprawniony do dochodzenia swoich roszczeń w terminie zawitym jednego roku od dnia nabycia mienia wykreślonego podmiotu przez Skarb Państwa (art. 25e u.k.r.s.). Nabycia mienia następuje *ex*

⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy (Dz.U. z 1934 r., Nr 57, poz. 502) – dalej: k.h.

⁹ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 1936 r., II C 331/36 (LEX nr 4307).

¹⁰ Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 24 stycznia 2007 r., III CZP 143/06 (Legalis nr 80078).

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Uzasadnienie projektu...*, s. 22.

lege z dniem wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Sądowego. Literalna wykładnia art. 25e § 4 u.k.r.s. wskazuje, iż do zachowania wskazanego powyżej terminu rocznego wystarczy skuteczne złożenie pozwu. Z kolei w przypadku dysponowania przez wierzyciela tytułem egzekucyjnym nabytym przed dniem wykreślenia podmiotu z Krajowego Rejestru Sądowego, roszczenie stwierdzone przedmiotowym tytułem egzekucyjnym wygaśnie, jeśli nie będzie dochodzone w terminie roku od chwili nabycia mienia przez Skarb Państwa. Wylączenie zastosowania art. 1060 k.p.c.¹³, zgodnie z którym wszczęcie egzekucji, jak i uzyskanie klauzuli, poprzedza uprzednie wezwanie do spełnienia świadczenia, wskazuje, iż zaspokojenie przez Skarb Państwa wiarytelności może nastąpić wyłącznie po wszczęciu postępowania egzekucyjnego. Dla sprawnego przeprowadzenia tego postępowania niezbędne jest jednak wskazanie właściwego *statio fisci*. Zgodnie z art. 25e § 11 u.k.r.s., właściwym w wyżej wymienionych sprawach byłby starosta właściwy ze względu na siedzibę wykreślonego podmiotu. Idea wskazanego powyżej rozwiązania jest słuszną, albowiem rzeczywiście, jak wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy, należy przyjąć, że „majątek po podmiocie, który utracił byt prawny, z reguły położony będzie właśnie w miejscowości, w której podmiot miał siedzibę lub w jej najbliższym sąsiedztwie”¹⁴. Treść wskazanego powyżej przepisu koresponduje również z art. 23 i n. ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami¹⁵, zgodnie z którym zasobem nieruchomości Skarbu Państwa, co do zasady, gospodarują starostowie.

W sytuacji, gdy wierzyciel posiada już tytuł egzekucyjny wystawiony przeciwko podmiotowi wykreślonemu z Krajowego Rejestru Sądowego, sąd na wniosek wierzyciela nada klauzulę wykonalności przeciwko Skarbowi Państwa (art. 25e § 6 u.k.r.s.). W klauzuli tej poprzez odesłanie z art. 25e § 6 u.k.r.s. do art. 792 k.p.c., sąd powinien zastrzec ograniczoną odpowiedzialność Skarbu Państwa za zobowiązania wykreślonego podmiotu. Wspólnicy spółek wykreślonych z Krajowego Rejestru Sądowego mogą dochodzić swoich praw, jedynie gdy reprezentują łącznie co najmniej dwie trzecie głosów i wszyscy wierzyciele zostali zaspokojeni lub zabezpieczeni. W praktyce przy założeniu, że z Krajowego Rejestru Sądowego wykreślane są wyłącznie spółki nieaktywne, porzucone przez strony stosunku korporacyjnego, procesy z udziałem wspólników mogą należeć jednak do rzadkości. Należy natomiast bezspornie zauważyć, iż grupa ta jest niejednolita, a wspólnik wykreślonej spółki może być jej wierzycielem również z tytułu udzielonych pożyczek. Wówczas do takiego podmiotu będą stosowane przepisy dotyczące wierzycieli będących osobami trzecimi względem spółki.

Wątpliwości budzi kwestia terminu, w którym wierzyciele mogą skutecznie dochodzić zaspokojenia roszczeń od Skarbu Państwa. Termin ten jest znacznie krótszy niż terminy przedawnienia wskazane w art. 118 k.c.¹⁶ Niemniej jednak, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, iż termin ten „nie uchybia przepisom o przedawnieniu roszczeń”¹⁷, a ma „skłonić wierzycieli do jak najszybszego inicjowania postępowań przeciwko Skarbowi Państwa

¹³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r., Nr 101 ze zm.).

¹⁴ *Uzasadnienie projektu...*, s. 24.

¹⁵ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r., Nr 518 ze zm.).

¹⁶ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r., Nr 121 ze zm.).

¹⁷ *Uzasadnienie projektu...*, s. 22.

i w ten sposób przyczynić się do ograniczenia stanu niepewności co do możliwości dysponowania przez Skarb Państwa nabytym mieniem¹⁸.

3. Wykreślenie spółki z Krajowego Rejestru Sądowego po zakończeniu postępowania likwidacyjnego a odpowiedzialność za niezaspokojone zobowiązania spółki

Likwidacja zasadniczo stanowi podstawowy sposób zakończenia działalności spółki. W spółkach osobowych, z wyjątkiem spółki komandytowo-akcyjnej, dopuszczalne jest zakończenie działalności spółki w inny sposób niż poprzez przeprowadzenie likwidacji. Rozwiązanie to jednak podyktowane jest sposobem uregulowania zasad odpowiedzialności za zobowiązania spółek kapitałowych, w których co do zasady jedynym źródłem zaspokojenia wierzycieli jest majątek spółki¹⁹. Co prawda na gruncie m.in. art. 299 k.s.h. odpowiedzialność za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością mogą ponosić członkowie zarządu, jednakże ich odpowiedzialność ma charakter odszkodowawczy²⁰.

Jak wskazał A. Witosz²¹, likwidacja to faza pomiędzy dwoma zdarzeniami, tj. otwarciem likwidacji, a rozwiązaniem spółki jako ustaniem bytu prawnego. Jej celem „jest zakończenie działalności spółki, poprzedzone doprowadzeniem jej majątku do stanu płynności, co umożliwi splatecie długów i podział ewentualnej nadwyżki między wspólników²². W konsekwencji, po zatwierdzeniu przez zgromadzenie wspólników sprawozdania likwidacyjnego i zakończeniu likwidacji, spółka na wniosek likwidatorów zostanie wykreślona z Krajowego Rejestru Sądowego. Jednocześnie likwidację można uznać za zakończoną „gdy w majątku spółki nie ma już żadnych składników majątkowych i okoliczność ta zostanie stwierdzona sprawozdaniem likwidacyjnym²³. Uważa się, że wpis odnośnie zakończenia likwidacji i wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Sądowego ma charakter konstytutywny, a więc od momentu jego dokonania spółka utraci podmiotowość prawną²⁴. Na marginesie

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie – Wydział I Cywilny z dnia 24 września 2012 r., I ACz 1363/12 (Legalis nr 730636).

²⁰ W doktrynie i orzecznictwie istnieją rozbieżne podglądy, czy odpowiedzialność członków zarządu z art. 299 k.s.h. ma charakter odszkodowawczy czy gwarancyjny. Za przyjęciem odpowiedzialności odszkodowawczej członków zarządu opowiedział się Sąd Najwyższy np. w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 7 listopada 2008 r., III CZP 72/08 (Legalis nr 109029).

²¹ A. Witosz, *Likwidacja a czynności likwidacyjne*, PPH 2010, nr 5, s. 18.

²² Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 20 września 2007 r., II CSK 240/07 (Legalis nr 104990).

²³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2007 r., II CSK 240/07 (LEX nr 487505).

²⁴ W postanowieniu Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 20 września 2007 r., II CSK 240/07 (Legalis nr 487505), sąd uznał, iż „nie zasługuje na aprobatę pogląd, że wykreślenie spółki z rejestru prowadzi do zwolnienia jej z zobowiązań, bez potrzeby zaspokojenia wierzycieli”. Z kolei Sąd Najwyższy w postanowieniu Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 10 maja 2012 r., IV CSK 369/11 (Legalis nr 537798) uznał, iż „wierzytelność, której dłużnikiem osobistym jest osoba prawna, nie wygasa z chwilą wykreślenia dłużnika z rejestru na skutek zakończenia postępowania upadłościowego, jeżeli charakter tej wierzytelności jest tego rodzaju, że możliwe jest jej zaspokojenie z substratu majątkowego pozostającego po osobie prawnej

należy jednak zauważyć, iż zgodnie z orzecznictwem²⁵ wykreślenie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z Krajowego Rejestru Sądowego po wytoczeniu przez wspólnika na rzecz spółki powództwa na podstawie art. 295 k.s.h., tj. powództwa *actio pro socio*, nie stanowi przyczyny umorzenia postępowania z powodu niedopuszczalności wydania wyroku.

3.1. Odpowiedzialność za zobowiązania spółek osobowych

Każdy wspólnik spółki jawnej odpowiada za zobowiązania bez ograniczenia całym swoim majątkiem solidarnie z pozostałymi wspólnikami oraz ze spółką (art. 22 k.s.h.). Jednocześnie odpowiedzialność wspólników za zobowiązania spółki jest subsydiarna (art. 31 k.s.h.). W istocie oznacza to, że „wspólnik jest odpowiedzialny za zobowiązania spółki od momentu jej powstania”²⁶, a jedynie spełnienie świadczenia w drodze przymusu zostało ograniczone czasowo, tj. do chwili stwierdzenia bezskuteczności egzekucji z majątki spółki. Wykreślenie podmiotu z Krajowego Rejestru Sądowego w żaden sposób nie modyfikuje charakteru tej odpowiedzialności. „Uznaje się bowiem, że na podstawie art. 22 § 2 k.s.h. (...), każdy wspólnik za zobowiązania spółki jawnej odpowiada (...) aż do chwili zaspokojenia wierzycieli spółki i odpowiedzialność ta istnieje także wówczas, gdy dłużnik główny (spółka) uległ likwidacji”²⁷. Zmniejsza się jedynie liczba podmiotów odpowiedzialnych solidarnie. W przypadku zaś rozwiązania spółki w inny sposób niż poprzez przeprowadzenie likwidacji, gdy w uchwale wspólników nie doszło do wskazania podmiotów odpowiedzialnych za zobowiązania spółki, to właśnie wspólnicy, do czasu rozliczenia się z innymi uczestnikami obrotu, są uznawani za następców prawnych spółki²⁸. Wskazane powyżej koncepcje łączą ten sam podmiot odpowiedzialny za zobowiązania wykreślonej z Krajowego Rejestru Sądowego spółki, jakim są jej wspólnicy. Słusznie zatem Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 4 września 2009 r. przyjął, iż wykreślenie spółki z Krajowego Rejestru Sądowego po uzyskaniu tytułu egzekucyjnego nie stoi na przeszkodzie nadaniu klauzuli wykonalności przeciwko jej wspólnikom. W tym przypadku, kiedy rozwiązanie spółki następuje zgodnie z procedurą wskazaną w k.s.h. lub umowie spółki, podmiot wykreślony z Krajowego Rejestru Sądowego, co do zasady, nie ma już żadnego majątku, a zatem można uznać, iż nie istnieje inny sposób zaspokojenia wierzycieli spółki niż z majątku jej wspólników. Wydaje się, iż aktualizuje się tym samym przesłanka związana z subsydiarną odpowiedzialnością wspólników. Podobna sytuacja ma miejsce w sytuacji, gdy wierzyciel spółki wykreślonej z Krajowego Rejestru

np. w razie złożenia odpowiednich kwot do depozytu sądowego, czy też z zabezpieczeń tej wierzytelności na przedmiotach majątkowych osób trzecich”. Calkowicie odmiennie z kolei Sąd Najwyższy – Izba Cywilna z dnia 7 października 2008 r., III CSK 112/08 (Legalis nr 127032) w wyroku w którym uznał, iż „nieistnienie dłużnika osobistego prowadzi do wygaśnięcia wierzytelności”. Na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto, iż zobowiązania wykreślonego podmiotu nie wygasają z momentem wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Sądowego. W ocenie autora potwierdza to brzmienie art. 25e u.k.r.s., gdzie wprost wskazano, iż za zobowiązania wykreślonego podmiotu odpowiada Skarb Państwa.

²⁵ Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 12 grudnia 2012 r., III CZP 83/12 (Legalis nr 549473).

²⁶ G. Nita-Jagielski, [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, R. Zawłocki, *Kodeks prawa spółek. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 186.

²⁷ Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 4 września 2009 r., III CZP 52/09 (Legalis nr 166073).

²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 28 października 2005 r., II CK 275/05 (Legalis nr 78471).

Sądowego nie dysponuje przeciwko spółce tytułem egzekucyjnym. Co prawda dyspozycja art. 778¹ k.p.c. nie ma w tym przypadku zastosowania, jednak wierzyciel może od razu wytoczyć powództwo przeciwko wspólnikom²⁹. Na etapie wyrokowania sąd nie będzie badał, czy egzekucja przeciwko spółce okazała się bezskuteczna. W postępowaniu klauzulowym wykazanie bezskuteczności egzekucji może nastąpić na kilka sposobów. W doktrynie „proponuje się, aby przesłankę bezskuteczności uznać za spełnioną m.in. w razie ogłoszenia upadłości spółki, bezskuteczności egzekucji prowadzonej przez innego wierzyciela lub gdy z wykazu majątku lub bilansu sporządzonego na żądanie wierzycieli wynika, że spółka nie ma wystarczającego majątku na pokrycie jej zobowiązań”³⁰. Niektóre ze wskazanych powyżej sposobów mogą budzić wątpliwości, jak np. ogłoszenie upadłości. Niemniej jednak, w sytuacji wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Sądowego zanim wierzyciel uzyskał przeciwko niej tytuł egzekucyjny powinno nastąpić domniemanie nieściągalności zobowiązania z majątku podmiotu, który z momentem wykreślenia z Krajowego Rejestru Sądowego utracił byt prawny. Przedstawione wyżej uwagi odnoszą się również do partnerów w spółce partnerskiej oraz komplementariuszy w spółce komandytowej i komandytowo-akcyjnej (art. 89 k.s.h., art. 103 k.s.h. i art. 126 § 1 pkt 1 k.s.h.).

3.2. Odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania spółki kapitałowej

Art. 299 k.s.h., zgodnie z którym członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w sytuacji bezskutecznej egzekucji przeciwko spółce odpowiada za jej zobowiązania solidarnie, był już wielokrotnie przedmiotem analizy zarówno doktryny i orzecznictwa³¹, dlatego też w niniejszym artykule zostanie zasygnalizowana jedynie kwestia związana z udowodnieniem przez wierzyciela przesłanki tzw. „bezskutecznej egzekucji” w razie wykreślenia spółki z o.o. z Krajowego Rejestru Sądowego.

Zgodnie z literalnym brzmieniem art. 299 k.s.h., jak i większościowym poglądem orzecznictwa, w postępowaniu wytoczonym przeciwko członkom zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wierzyciel powinien wykazać istnienie stwierdzonego tytułem

²⁹ Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 2006 r., III CSK 164/06 (LEX nr 355404), „przyznanie spółce osobowej zdolności sądowej i procesowej ma taki skutek, że wyrok wydany przeciw takiej spółce nie korzysta, co do zasady, z powagi rzeczy osądzonej przeciwko wspólnikom oraz, że wyrok zapadły przeciwko wspólnikom nie ma powagi rzeczy osądzonej przeciwko spółce”.

³⁰ G. Nita-Jagielski, [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, R. Zawlocki, *Kodeks prawa spółek. Komentarz*, Warszawa 2014, Legalis.

³¹ Por. m.in.: T. Szczurowski, [w:] M. Chomiuk, A. Gierat, A. Krysiak, B. Borowy, D. Czura-Kalinowska, D. Kupryjańczyk, I.B. Mika, K. Bilewska, M. Chomiuk, M. Stanik, M.J. Skrodzka, K. Skrodzki, R. Pabis, R. Siwik, S. Zarębińska, T. Bieniek, R. Machaj, T. Szczurowski, U. Roge, Z. Jara, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 299 k.s.h.*, Warszawa 2014, Legalis; A. Szajkowski, T. Tarska, [w:] S. Soltysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, M. Tarska, A. Herbet, *Kodeks spółek handlowych, Komentarz do art. 299 k.s.h.*, t. 2, Warszawa 2014, Legalis; R. Pabis, [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, R. Zawlocki, *Kodeks prawa spółek. Komentarz do art. 299 k.s.h.*, Warszawa 2014, Legalis; J. Strzępka, E. Zielińska, [w:] J. Strzępka (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 299 k.s.h.*, Warszawa 2013, Legalis; M. Rodzynkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 299 k.s.h.*, Warszawa 2014, LEX.

egzekucyjnym zobowiązania powstałego w czasie, gdy pozwany był członkiem zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. W świetle wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2014 r.³², prawomocny wyrok zapadły przeciwko spółce korzysta z powagi rzeczy osądzonej, toteż w sprawie wytoczonej na podstawie art. 299 k.s.h. nie można skutecznie kwestionować istnienia zobowiązania z uwagi na zaistnienie jakiegokolwiek okoliczności, mającej miejsce przed wydaniem orzeczenia. Jedyne zarzuty jakie mogą unicestwić istnienie zobowiązania, to zarzuty powstałe już po wydaniu przedmiotowego tytułu egzekucyjnego. W takim przypadku nie dochodzi do podważenia ustaleń faktycznych leżących u podstaw wydania wyroku, a ma się do czynienia jedynie z wygaśnięciem zobowiązania. W kontekście powyższego należy stwierdzić, iż wierzyciel nie może wykazywać istnienia zobowiązania przeciwko spółce dopiero w postępowaniu o zapłatę przeciwko członkowi zarządu. Na etapie postępowania powinien bowiem istnieć już tytuł egzekucyjny. Wskazuje na to również sama wykładnia literalna art. 299 k.s.h. W konsekwencji, w kwestii odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki należy rozważyć dwa przypadki. Pierwszy, gdy wierzyciel nie uzyskał przeciwko spółce tytułu egzekucyjnego przed jej wykreśleniem z Krajowego Rejestru Sądowego. Drugi, w sytuacji gdy spółka zostanie wykreślona z Krajowego Rejestru Sądowego zaraz po uprawomocnieniu się orzeczenia, a więc w praktyce postępowanie egzekucyjne albo nie zostało jeszcze wszczęte, albo jest we wstępnej fazie. W pierwszym wypadku, Sąd Najwyższy w drodze wyjątku, w wyroku z dnia 13 grudnia 2006 r.³³ dopuścił możliwość skierowania przeciwko członkom zarządu powództwa pomimo braku uprzedniego wydania jakiegokolwiek tytułu egzekucyjnego. Na gruncie wyżej wymienionego orzeczenia uznano, iż „wobec utraty przez spółkę bytu prawnego (...) zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek (...) pozwalający w drodze wyjątku na wykazanie istnienia wierzytelności wobec spółki w procesie przeciwko członkom jej zarządu”. Jednocześnie jednak Sąd Najwyższy podtrzymał, iż zasadą jest uzyskanie przez wierzyciela tytułu egzekucyjnego, bądź to w postaci wyroku bądź w postaci wyciągu z ustalonej na podstawie art. 296 p.u.n. listy wierzytelności. W konsekwencji, wskazany powyżej wyjątek nie powinien być interpretowany rozszerzająco. Potwierdza to wskazywane już powyżej orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2014 r., w którym odwrotnie niż w wyroku z dnia 13 grudnia 2006 r., uznano, iż pomimo wykreślenia spółki, w powództwie na podstawie art. 299 k.s.h. niewystarczającym jest przedłożenie przez wierzyciela niewykonalnego tytułu egzekucyjnego, tj. np. uchylonego wyroku. W ocenie Sądu Najwyższego samo wykreślenie spółki z Krajowego Rejestru Sądowego „nie daje zaś podstaw do odejścia od wymogu przedłożenia przez wierzyciela tytułu egzekucyjnego”. Odmierna interpretacja art. 299 k.s.h. doprowadziłaby do zbędnego rozszerzenia zakresu odpowiedzialności członków zarządu, którzy mogą być pozwani przez wierzyciela również na podstawie art. 415 k.c. Przechodząc do drugiego przypadku, należy wskazać, iż samo wykreślenie spółki z Krajowego Rejestru Sądowego po uprawomocnieniu się wydanego przeciwko niej orzeczenia nie stanowi przeszkody do wytoczenia powództwa z 299 k.s.h. Wszelkie wskazane w podrozdziale 3.1. okoliczności uzasadniające wykazanie bezskutecznej egzekucji pozostają bowiem aktualne również w omawianym przypadku, a więc wierzyciel, wykazując bezskuteczność egzekucji,

³² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2014 r., I CSK 286/13 (Legalis nr 1160419).

³³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2006 r., II CSK 300/06 (Legalis nr 88372).

może się oprzeć się na postanowieniu o umorzeniu egzekucji wydanym innemu wierzycielowi spółki tudzież odmowie wszczęcia egzekucji.

4. Porównanie pozycji wierzyciela w razie wykreślenia dłużnika po przeprowadzeniu likwidacji oraz na zasadzie art. 25a u.k.r.s.

Jak wskazano w podrozdziale 3.1. wspólnicy spółek osobowych, w przeciwieństwie do wspólników i akcjonariuszy spółek kapitałowych, odpowiadają za zobowiązania spółki. Ich odpowiedzialność jest osobista, nieograniczona i subsydiarna³⁴. W konsekwencji, jeżeli egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna, mogą oni po spełnieniu przesłanek określonych w k.p.c., skierować egzekucję do majątku wspólnika. W przypadku spółek kapitałowych sytuacja wygląda inaczej. Wspólnicy oraz akcjonariusze odpowiadają, co do zasady, jedynie wtedy, gdy w zamian za udziały lub akcje wnieśli oni wkłady niepieniężne mające wady (art. 14 k.s.h.). Niemniej jednak, jak wskazano w podrozdziale 3.2., za zobowiązania spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, na podstawie art. 299 k.s.h., mogą odpowiadać członkowie zarządu. W k.s.h., w dziale drugim, rozdziale 8, regulującym odpowiedzialność cywilnoprawną członków zarządu w spółce akcyjnej nie zamieszczono odpowiednika art. 299 k.s.h. W celu usystematyzowania wyводу osobno porównano odpowiedzialność za zobowiązania spółek osobowych wykreślonych z Krajowego Rejestru Sądowego po zakończeniu likwidacji oraz na zasadzie art. 25a u.k.r.s., a osobno sytuację prawną wierzycieli spółek kapitałowych.

4.1. Sytuacja wierzyciela spółek osobowych

Jak wskazano w pkt 3.2., sąd nada klauzulę wykonalności przeciwko wspólnikowi spółki jawnej dopiero, gdy egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna (art. 31 k.s.h.). Jednocześnie istnieją dwie możliwości uzyskania klauzuli wykonalności przeciwko wspólnikowi spółki jawnej. Pierwszą z nich stanowi art. 778¹ k.p.c., zgodnie z którym sąd może nadać klauzulę wykonalności przeciwko wspólnikowi ponoszącemu odpowiedzialność bez ograniczenia całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki na podstawie tytułu egzekucyjnego wydanemu przeciwko spółce osobowej. Drugą, jest możliwość uzyskania w procesie przeciwko wspólnikowi lub przeciwko spółce i wspólnikowi prawomocnego orzeczenia. Z uwagi na fakt, iż w pierwszej sytuacji sąd nie może nadać klauzuli wykonalności w trybie art. 787 k.p.c. przeciwko małżonkowi wspólnika, co jednocześnie ogranicza egzekucję wyłącznie do majątku osobistego wspólnika, w artykule analizowano sytuację, w której wierzyciel pozywa wspólnika spółki jawnej w odrębnym procesie i uzyskuje przeciwko niemu tytuł egzekucyjny³⁵. W konsekwencji powyższego, w klasycznej sytuacji dochodzenia przez wierzyciela zaspokojenia wierzytelności z majątku wspólnika spółki jawnej, nadanie klauzuli wykonalności przeciwko wspólnikom poprzedzać będzie wytoczenie powództwa

³⁴ B. Borowy, [w:] M. Chomiuk, A. Gierat, A. Krysiak, B. Borowy, D. Czura-Kalinowska, D. Kupryjańczyk, I.B. Mika, K. Bilewska, M. Chomiuk, M. Stanik, M.J. Skrodzka, K. Skrodzki, R. Pabis, R. Siwik, S. Zarębińska, T. Bieniek, R. Machaj, T. Szczurowski, U. Roge, Z. Jara, *Kodeks: ... , op. cit.*, Legalis.

³⁵ Tak Sąd Najwyższy – Izba Cywilna w uchwale z dnia 12 maja 2005 r., III CZP 21/05 (Legalis nr 68573).

przeciwko spółce, a następnie przeprowadzenie przeciwko niej postępowania egzekucyjnego. W innym wypadku wierzyciel, pomimo uwzględnienia przez sąd jego powództwa, nie uzyska przeciwko wspólnikowi odpowiadającemu osobiście za zobowiązania spółki klauzuli wykonalności, a tym samym nie będzie mógł żądać spełnienia zasądzonego wyrokiem świadczenia w drodze przymusu państwowego. W kontekście wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Sądowego, należy rozważyć zatem dwa przypadki. Pierwszy, gdy wierzyciel wytacza powództwo przeciwko Skarbowi Państwa, jako następcy prawnemu wykreślonego z Krajowego Rejestru Sądowego podmiotu, w terminie roku od chwili nabycia mienia przez Skarb Państwa, czyli w terminie po którym wygasa odpowiedzialność następcy prawnego wykreślonej spółki. Drugi, gdy wierzyciel wytacza to samo powództwo przeciwko Skarbowi Państwa, ale już po upływie wskazanego powyżej terminu. Przedstawione powyżej zagadnienia są o tyle istotne, iż co do zasady podstawą wszczęcia egzekucji, a tym samym wykazania jej bezskuteczności, jest tytuł egzekucyjny w postaci prawomocnego orzeczenia. Wykreślenie spółki z Krajowego Rejestru Sądowego powoduje utratę zdolności sądowej, a więc możliwości występowania w procesie jako strona³⁶. W pierwszym przypadku, a więc przed upływem rocznego terminu, po wykazaniu przez wierzyciela istnienia roszczenia, sąd powinien uwzględnić powództwo wierzyciela wobec Skarbu Państwa. Bez znaczenia przy tym jest okoliczność, czy w momencie wyrokowania przejęty przez Skarb Państwa majątek wykreślonej spółki wystarczy na zaspokojenie roszczenia. Oprócz wykazania przez wierzyciela ogólnych przesłanek umożliwiających uwzględnienie powództwa, istotnym jest jedynie wskazanie, że Skarb Państwa jest następcą prawnym dłużnika oraz, że nie upłynął termin z art. 25e u.k.r.s. W drugim przypadku sytuacja wygląda odmiennie. Zgodnie z art. 25e u.k.r.s., upływ rocznego terminu powoduje bowiem wygaśnięcie odpowiedzialności Skarbu Państwa za zobowiązania wykreślonego z Krajowego Rejestru Sądowego podmiotu. Wniezione przez wierzyciela powództwo powinno zatem zostać oddalone. Sytuacja ta rodzi poważne konsekwencje. Co prawda, zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 2006 r., wyrok wydany przeciwko spółce nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej w postępowaniu przeciwko wspólnikom, niemniej jednak wierzyciel, wnosząc powództwo przeciw wspólnikom, może mieć trudności w wykazaniu bezskuteczności egzekucji przeciwko spółce. Bez wątpliwości jednak, jak wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy³⁷ upływ terminu z art. 25e u.k.r.s. nie powoduje wygaśnięcia odpowiedzialności wspólników za zobowiązania wykreślonego podmiotu. Tym samym, jeżeli nie upłynął termin przedawnienia roszczenia lub wspólnik nie podniósł w procesie zarzutu przedawnienia, powództwo przeciwko wspólnikom powinno zostać uwzględnione. Bezskuteczność egzekucji może być zaś wykazana przez wierzyciela za pomocą różnych środków dowodowych. Wydaje się, że nie jest konieczne stwierdzenie jej w postępowaniu egzekucyjnym. Dostateczne może być, aby wierzyciel wykazał, iż majątek spółki nie wystarczył na zaspokojenie roszczenia innego wierzyciela. Niemniej jednak, w praktyce może to nastęrczać trudności. Brak zaś klauzuli wykonalności przeciwko wspólnikom powoduje, iż odpowiedzialność wspólników spółek osobowych za zobowiązania spółki będzie iluzoryczna. Wierzyciel nie będzie bowiem mógł w drodze przymusu domagać się spełnienia zasądzonego mu świadczenia. Być może

³⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2005 r., II CK 320/05 (LEX nr 186819).

³⁷ *Uzasadnienie projektu...*, s. 22.

rozwiązaniem niniejszego problemu jest uznanie, iż już samo wykreślenie podmiotu z Krajowego Rejestru Sądowego na zasadzie art. 25a i nast. u.k.r.s. jest równoznaczne z bezskutecznością egzekucji. Za wskazanym powyżej rozwiązaniem przemawia wykładnia celowościowa art. 25a u.k.r.s., jak i analiza przesłanek wykreślenia podmiotu z Krajowego Rejestru Sądowego. Bardzo ważna jest zatem wykładnia przez sąd rejestrowy przesłanek „prowadzenia działalności gospodarczej” i „zbywalnego majątku” w postępowaniu o wykreślenie podmiotu bez przeprowadzenia likwidacji. Nadto, wykreślenie spółki z Krajowego Rejestru Sądowego powoduje, iż wierzyciel nie może uzyskać klauzuli wykonalności przeciwko współnikowi na podstawie tytułu egzekucyjnego wydanego przeciwko spółce (art. 778¹ k.p.c.), więc jedyną ewentualną drogą jest uzyskanie tytułu egzekucyjnego przeciwko współnikowi. Generuje to jednak dodatkowe koszty postępowania. Sytuacja wygląda zupełnie inaczej, gdy podmiot pomimo zaprzestania prowadzenia działalności jest nadal wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego. Niemniej jednak, ma się wtedy do czynienia z utrzymywaniem fikcji prawnej. Można uznać, iż koniecznym jest wyważenie z jednej strony interesów wierzyciela, z drugiej strony pewności obrotu gospodarczego.

4.2. Sytuacja wierzycieli spółek kapitałowych

Jak wskazano powyżej, na podstawie art. 299 k.s.h. członkowie zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ponoszą odpowiedzialność za jej zobowiązania, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się bezskuteczna. Ich odpowiedzialność za zobowiązania spółki jest solidarna, subsydiarna oraz odszkodowawcza³⁸. „Ustawodawca, dostrzegając możliwe do wystąpienia w niektórych sytuacjach po stronie wierzyciela trudności dowodowe w zakresie wykazania szkody i jej wysokości, zdecydował się na powiązanie z wykazaniem przesłanki bezskuteczności egzekucji wierzytelności dochodzonej od spółki wzruszalnego domniemania prawnego (*praesumptio iuris tantum*) doznania szkody w wysokości niewyegzekwowanej wierzytelności”³⁹. Tym samym, w procesie przeciwko członkom zarządu na podstawie art. 299 k.s.h., inaczej niż w procesie wszczętym na podstawie art. 415 i n. k.c., na wierzycielu spoczywa jedynie wymóg wykazania istnienia wierzytelności przeciwko spółce oraz bezskuteczność egzekucji z jej majątku. Niemniej jednak, jak wskazano w podrozdziale 3.2., zgodnie z przeważającą linią orzeczniczą, w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 299 k.s.h., wierzyciel musi już posiadać tytuł egzekucyjny wystawiony przeciwko spółce. Nie może on wykazywać bowiem istnienia przysługującej mu wierzytelności dopiero w procesie przeciwko członkom zarządu. Tym samym wykreślenie podmiotu z Krajowego Rejestru Sądowego, skutkujące utratą przez spółkę zdolności sądowej, uniemożliwi wierzycielowi uzyskanie wystawionego przeciwko spółce tytułu egzekucyjnego. W razie wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Sądowego przed wytoczeniem powództwa, sąd na podstawie art. 199 § 3 k.p.c. powinien odrzucić pozew. W razie zaś wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Sądowego w trakcie postępowania, postępowanie, zgodnie z art. 355 k.p.c., powinno zostać umorzone. W konsekwencji, jak wskazano powyżej, w obu przypadkach

³⁸ W doktrynie i orzecznictwie istnieje spór co do charakteru odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

³⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2014 r., II CSK 790/13 (LEX nr 1506784).

uzyskanie tytułu egzekucyjnego przeciwko spółce będzie niemożliwe. Wprowadzony nowelizacją art. 25e u.k.r.s., w razie wykreślenia dłużnika z Krajowego Rejestru Sądowego bez przeprowadzenia likwidacji, umożliwia pozwanie Skarbu Państwa, tj. następcy prawnego wykreślonego podmiotu. Uwzględniając powództwo sąd „w wyroku przyzna Skarbowi Państwa prawo do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności (art. 319 k.p.c.)”. Egzekucja w takim przypadku będzie prowadzona wyłącznie z majątku wykreślonego podmiotu przejętego przez Skarb Państwa. Niemniej jednak w razie niezaspokojenia roszczenia, wierzyciel nie będzie miał problemów z wykazaniem bezskuteczności egzekucji przeciwko spółce w postępowaniu na zasadzie art. 299 k.s.h. Może on w takiej sytuacji przedstawić w postępowaniu dokument stwierdzający bezskuteczność egzekucji przeciwko Skarbowi Państwa (następcy prawnemu wykreślonego z Krajowego Rejestru Sądowego podmiotu). Tym samym, w sytuacji wykreślenia spółki na zasadzie art. 25a u.k.r.s. w trakcie postępowania sądowego dojdzie do zawieszenia postępowania (art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c.), a nie jego umorzenia (art. 355 k.p.c.). W przypadku braku normy prawnej wyrażonej w art. 25e u.k.r.s. zawieszenie postępowania, co do zasady nie byłoby możliwe, bowiem brak zdolności sądowej spółki nie mógłby zostać usunięty i postępowanie musiałoby zostać umorzone.

Wątpliwości nasuwają się jednak w razie wytoczenia przez wierzyciela powództwa przeciwko Skarbowi Państwa po upływie roku od chwili wykreślenia podmiotu z Krajowego Rejestru Sądowego. Zgodnie z uzasadnieniem do projektu ustawy, jak i redakcją art. 25e u.k.r.s., wskazany w przepisie termin roczny powoduje wygaśnięcie roszczenia wierzycieli wobec Skarbu Państwa. Jak wskazano w uzasadnieniu do projektu⁴⁰ dyspozycja art. 25e nie narusza przepisów o przedawnieniu roszczenia, niemniej jednak, w takiej sytuacji wierzyciel może w postępowaniu na zasadzie art. 299 k.s.h. mieć trudności z wykazaniem bezskutecznej egzekucji przeciwko spółce. W konsekwencji, wątpliwe jest czy w sytuacji wykreślenia podmiotu z Krajowego Rejestru Sądowego i braku wszczęcia przez wierzyciela postępowania przeciwko Skarbowi Państwa w terminie roku od dnia wykreślenia podmiotu z wyżej wymienionego rejestru, wierzyciel mógłby poszukiwać ochrony na zasadzie art. 299 k.s.h. Wykazanie przez wierzyciela istnienia roszczenia musiałoby bowiem nastąpić w procesie przeciwko członkom zarządu, na co nie pozwala orzecznictwo. Co prawda, w pewnych przypadkach Sąd Najwyższy dopuścił możliwość przyznania ochrony wierzycielowi, pomimo niedysponowania przez niego tytułem egzekucyjnym, niemniej należy przyjąć, iż jest to sytuacja wyjątkowa. Ocena, czy w przypadku wykreślenia tzw. martwego podmiotu z rejestru zachodzi nadzwyczajna okoliczność uzasadniająca dopuszczenie możliwości przyznania wierzycielowi ochrony na zasadzie art. 299 k.s.h. bez uprzedniego uzyskania tytułu egzekucyjnego, zapewne będzie przedmiotem rozważań sądów powszechnych.

5. Zakończenie

Analiza zmian wprowadzonych ustawą o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym i innych ustaw wskazuje, iż głównym celem nowelizacji było zagwarantowanie większej pewności obrotu gospodarczego i wiarygodności danych poprzez wykreślenie z Krajowego

⁴⁰ *Uzasadnienie projektu...*, s. 22.

Rejestru Sądowego tzw. podmiotów martwych. Jest to słuszne założenie, aczkolwiek w postępowaniu o rozwiązanie podmiotu wpisanego do Krajowego Rejestru Sądowego bez przeprowadzenia likwidacji bardzo ważnym jest, aby dane zapewnione sądom rejestrowym jak najbardziej odzwierciedlały stan majątkowy i faktyczny wykreślonej spółki. W przeciwnym razie może dojść do pokrzywdzenia wierzyciela, który nie wytoczy w upływie roku powództwa przeciwko Skarbowi Państwa. Jest to o tyle istotne, iż termin przedawnienia roszczenia związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej wynosi 3 lata, a więc jest o dwa lata dłuższy. W związku z powyższym, w obrocie gospodarczym mogą zdarzać się przypadki, w których wierzyciel spółki, wykreślonej z Krajowego Rejestru Sądowego bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, nie wytoczy powództwa przeciwko Skarbowi Państwa w terminie roku, a tym samym realna możliwość zaspokojenia jego roszczenia będzie dużo mniejsza i bardziej czasochłonna niż wierzyciela spółki wykreślonej z rejestru po zakończeniu postępowania likwidacyjnego.

Deleting a commercial company from the National Court Register and responsibility for its outstanding liabilities

S u m m a r y

The introduction to the Polish legal system of the model of dissolution of companies without going into liquidation has caused the necessity to control the security interests of the creditors removed from the register of companies. As a result, in a section 25a of the Act on the National Court Register it was indicated that the Treasury will be responsible for the liabilities of the acquired entities plotted property. There is a need to analyze the issue of member's liability of partnerships and board members of limited liability for the obligations of the company, where the execution of the assets has been taken over by the Treasury proved ineffective. The first part of the article presents the principles of deletion of the entity from the Register of Entrepreneurs which constitutes part of the National Court Register. This part of article also presents the liability rules of the State Treasury as a successor to the entity which was deleted from the National Court Register. Second part of the article presents the situation when the company was deleted from the Register of Entrepreneurs after winding-up proceedings. The main attention is focused on methods of the investigation by the creditors of the shareholders, and members of board, deleted company's outstanding liabilities. In the third and final part of the article, you can find a comparison of the range of powers of creditors of the companies plotted pursuant to paragraph 25 of the Act on the National Court Register with a legal situation and range of power of company's creditors which was deleted from the National Court Register after liquidation proceedings.